

М-р Бојана Појадиновска

**СТАВОВИТЕ НА
ПОЛИТИЧКИТЕ ПАРТИИ
ЗА ВОВЕДУВАЊЕТО НА
РЕЛИГИСКО
ОБРАЗОВАНИЕ**

АПСТРАКТ

Религиското образование (преку предметот Веронаука) во Република Македонија за прв пат е воведено во учебната 2002 година. Поради одредени недостатоци, Уставниот суд во 2003-тата донесе одлука за негово укинување. Во 2006-тата беше донесена одлука за повторно воведување на Веронауката како изборно/задолжителен предмет, со алтернатива Запознавање со религиите. Врз основа на оваа одлука, од учебната 2008/09 година во образовниот систем, во петто одделение, како изборно-задолжителни предмети се воведоа Веронаука и Запознавање со религиите. На ваквите промени во образовниот систем им претходеше донесување на измените на Зако-

Bojana Popadinovska, M. Sci

**VIEWS OF POLITICAL
PARTIES ON
INTRODUCING THE
SUBJECT OF RELIGIO-
US EDUCATION**

ABSTRACT

Religious Education (through the subject of Scripture) was introduced for the first time in R. Macedonia in the school year of 2002. Due to its shortcomings, this law was abolished by the Constitutional Court in 2003. There was another decision made to reintroduce Scripture as an optional/compulsory subject or as an alternative the subject of Introduction of Religions. Based on this decision from the school year of 2008/9 in the fifth grade of the education system Scripture and Introduction of Religions were introduced as optional/compulsory subjects. Prior to these changes in the education system the law on Primary Education had also been amended. Through a Parliament session regar-

нот за основно образование.

Ставовите на политичките партии по ова прашање може да се проследат преку собраниската расправа по овој закон, но заради негова целосна анализа беа спроведени и интервјуа со претставници на неколку политички партии.

Клучни зборови: Веронаука, Запознавање со религиите, конфесионален модел, неконфесионален модел, политички партии

ding this law we can observe the views of the different political parties in relation to this issue, however for further analysis we have conducted interviews with representatives from several political parties.

Key words: Scripture, Introduction of Religions, confessional model, unconfessional model, political parties

bojana@isppi.ukim.edu.mk

Веронауката веќе е присутна како задолжителен или како избран предмет во голем број училишни системи во Европа. Искуството говори дека во системите коишто не предвидуваат посебен предмет Веронаука, религијата се разгледува како дел од другите задолжителни предмети, како што се социологија, филозофија, историја. Така, било како задолжителен, избран, конфесионален или неконфесионален модел, или како тематски дел од друг предмет, пренесувањето на религиските пораки и вредности е присутно во сите образовни системи.

Кога се зборува за Веронаука или religisko образование, најчесто споменувани се двата основни модела на ваквиот тип на образование - “конфесионален модел” и “неконфесионален модел”.

Во земјите во кои предметот religisko образование е од конфесионален карактер, било да се остварува во рамките на задолжителен предмет или низ други активности, конципиран е така да овозможува стекнување одредени вредности кои се во согласност со религиските вредности на официјалната или доминантната религија.

Во Република Македонија, во 2002-та учебна година, Веронауката беше воведена како факултативен предмет во трето одделение. Според тогаш замислената содржина на предметот, учениците од различни конфесии за овој час се делеа, односно, православните слушаа една а муслиманите друга веронаука.

По само една година, вака замислениот предмет, со одлука на Уставниот суд беше укинат, бидејќи покрај тоа што не беше функционален, го повреду-

ваше Уставот и во тој период важечкиот Закон за основно образование во кој децидно стоеше дека «Во основното училиште се забранува политичко и верско организирање и дејствување. Во основното училиште не се дозволува организирање на верско образование» (член 13). Вака концепираниот предмет беше оценет како верско дејствување во рамките на државните институции.

По промената на власта во 2006, партијата носител на власта ВМРО-ДПМНЕ, навести повторно воведување на веронауката. Ваков потег беше очекуван бидејќи беше и ветен пред изборите.¹

Според сегашните состојби, Владата, односно Министерството за образование ќе понуди два изборни предмета кои ги бираат учениците од петтото одделение - Веронаука и Запознавање со религиите. По предметот Веронаука повторно е предвидено поделба на учениците според конфесии. Покрај промените на Законот за основно образование (со цел воведувањето да биде законито), новина во овој модел е предвидувањето на алтернативна замена на Веронауката.

Во однос на ова прашање, политичките партии развиваат сопствени гледишта и практика кон религијата. По прашањето за религијата, партиите развиле сопствена традиција според која се препознатливи. Во зависност од тоа дали некоја партија е на власт или не е, од нејзините програмски ставови за религијата нужно произлегуваат и многу други определувања и сфаќања за религијата.

Во поранешните социјалистички општества доминантна беше парадигмата на комунистичките партии за религијата, која се темелеше на марксистичкиот поглед на светот.

Постојат партии кои религиозниот поглед, односно некои негови елементи ги вградуваат и прифаќаат во програмските документи, но има и такви кои се на стојалишта – од делумно прифаќање до целосно отфрлање.

Според професорот Тимовски, ВМРО-ДПМНЕ во своите програмски документи поопстојно се занимава со местото и улогата на МПЦ. Имено, оваа партија во изборната програма од 1990 година се залага и посебно го афирмира гледиштето за целосна независност на Црквата. Таа се издига на ниво на репрезент и се вели дека „Македонската православна црква ја претставува македонската нација и држава. ВМРО-ДПМНЕ на црквата ќе гледа како на изворно важна национална институција која ќе ја помага». Овој пристап може да се сфати и како повторно приближување на една политичка партија кон Македонската православна црква.²

Во продолжение, проф. Тимовски наведува дека по вторите парламентарни избори настанува пресврт во политичките партии, еден дел од партиите

¹ Програма на ВМРО-ДПМНЕ за преродба 2006-2010, преродба во 100 чекори, стр 76

² Владо Тимовски (2005): Образованието и религијата, соочување со веронауката, Книгоиздателство Феникс стр. 78

те, посебно оние со национален нагласок, поголемо внимание му посветуваат на прашањето за веронаука. Во програмскиот документ на X-тиот конгрес на ВМРО-ДПМНЕ, поконкретно во Резолуцијата, се укажува на нејзините духовни корени и се истакнува враќањето кон религиозните корени и афирмација на духовно-христијанските вредности. Во таа смисла партијата смета дека веронауката треба да добие третман на наставен предмет во задолжителното образование.³

Залагањата на Партијата во основното образование да се воведат Веронаука може да се види и според поместувањата во Законот за основно образование, односно според промената на конкретниот член 13 од споменатиот закон. Оваа партија во два наврата досега се обидува овој предмет да го стави во рамките на законот, а со тоа и во рамките на задолжителното основно образование.

Во продолжение на текстот ќе следат ставовите на политичките партии. За прикажување на целосната слика по ова прашање, направени се интервјуа со претставници на некои политичките партии. Ставовите на партиите кои не се опфатени со интервјуата ќе бидат пренесени преку прикажување на нивните дискусии на собраниските седници по повод Измените и дополнувањата на Законот за основно образование.⁴

СТАВОВИТЕ НА ПАРТИЈАТА ВМРО-ДПМНЕ

Според изнесеното во интервјуто направено со претставник на партијата ВМРО-ДПМНЕ⁵, размислите на оваа партија за воведување на Религиозно образование во системот на формалното образование започнале од осамостојувањето на Република Македонија. Според соговорникот, идејата за воведување на овие предмети произлегува од позитивните искуства на европските држави. Што се однесува до направените истражувања во нашата држава, според соговорникот, се покажува дека македонското население е религиозно, па од таму се наметнува размислата за воведување на овие предмети, а со тоа и овозможување на граѓаните да си го остварат едно од универзалните човекови права, правото образование-што подразбира задоволување на специфичните потреби за негово остварување.

Според Партијата, се има предвид и местото на православната црква во градењето на нашиот културен систем, особено во изградбата на македонската нација. Ставот е дека, таквата улога на религијата во одржувањето и

³ исто стр. 88

⁴ Ставовите на партијата ДУИ нема да бидат претставени, бидејќи во периодот кога измените на овој закон беа во собраниска процедура претставниците на оваа партија не присуствуваа

⁵ Интервјуто е водено со проф. д-р Марија Ташева, ВМРО-ДПМНЕ

негувањето на културниот идентитет не треба да се изгуби, туку да се зајакне со некој предмет преку кој учениците ќе се приближат до религијата на нивните родители.

Според ВМРО-ДПМНЕ, од самиот почеток на зреење на идејата за ваков предмет никогаш не се размислувало тој да биде задолжителен, туку како избран предмет за кој за учениците до десет години изборот ќе го направат родителите.

„Од анализите на религиското образование ширум светот произлегува дека таму каде што постои, претставува континуиран процес (предучилишно, основно и средно образование). Кај нас никогаш не се размислувало во таа насока. Размислите оделе во правец на воведување на вероучение – но само како запознавање на децата со моралните вредности на православната религија. «⁶

Според Партијата, она што кај нас ќе се воведо не претставува „вероучение», бидејќи вероучението подразбира континуиран процес. Учениците, без разлика дали ќе го изберат предметот Веронаука или Запознавање со религиите, всушност, ќе можат да се стекнат со елементарно познавање од религијата.

Според оваа партија, првиот обид за воведување на Веронауката може да се толкува како пилот проект.

На прашањето, дали може да се каже дека тоа претставува резултат на предизборна кампања, од партијата сметаат дека воведувањето може да биде дел од програмата на една или на повеќе политички партии, меѓутоа не може да се толкува како дел на остварување на предизборна програма затоа што партијата со години се заложува за воведување на верско образование. Тоа е нејзина стратешка цел.

Според Партијата, односно нејзиниот претставник, ваквиот Закон може да претставува проблем само во делот на предметот Запознавање со религиите, бидејќи како што е предвидено овој предмет треба да го изведуваат дипломирани социолози и филозофи, кои во своето образование не го изучувале овој предмет од потребниот аспект.

Предност кај Веронауката, според Партијата, може да се види во изборот на родителите, со што ги насочуваат нивните деца кон сопствената религија. Таквото воведување е многу значајно, бидејќи на тој начин би се избегнало пристапувањето кон други култови кои имаат лоши цели. Партијата не гледа негативни последици од воведувањето на овој предмет.

На прашањето „Постои ли простор да се размислува дека ваквиот предмет повеќе ќе ги оддалечи учениците?» (тука се мисли на моментот на двоене за часот по Веронаука), одговорот е дека нема да доведе до оддалечу-

⁶ исто

вање на учениците, бидејќи во реформираното образование учениците уште од прво одделение имаат изборни предмети, со што за нив е многу нормално дел од предметите да ги слушаат со едни, а друг дел со други ученици.

Според ВМРО-ДПМНЕ, проблем по измените на Законот за основно образование со кои се воведува Веронаука и Запознавање со религиите може да претставува само делот на обезбедување на наставници по предметот Запознавање со религиите.

Според оваа партија, најсоодветен модел на религиско образование за нашето општество претставува решението воведено со измените на Законот за основно образование.

Според пратеникот на оваа партија, Александар Спасеновски, најдобар модел е предвидениот, односно предметот организиран како задолжително-изборен, кој во најголема мера ја отсликува реалноста во Република Македонија. Според пратеникот, со оваа формулација се задоволуваат правата на децата во чии семејства е востановена верската практика, но истовремено не им се наложува на останатите деца во чии семејства доминира атеистичката концепција.⁷

СТАВОВИТЕ НА ПАРТИЈАТА СДСМ

Спротивно на ставовите на владејачката партија, најголемата опозициска партија СДСМ во однос на прашањата за Религиското образование ги истакна следните ставови⁸. Според оваа партија, на одлуката што ја донела Владата за воведување на ова образование не и претходе истражувања, туку волонтаристичка анализа од оние што го донеле законот. Одлуката е донесена без претходно истражување на волјата на граѓаните и без претходно истражување на ефектите.

Одлуката за воведување на неконфесионалниот модел, според оваа партија, е начин преку кој ќе се легализира присуството на образованието за религијата во училиштата, а притоа тоа да не биде во судир со Уставот. „Очекувано, ваквиот предлог наиде на прифаќање и од невладините организации и од меѓународната заедница со оглед на тоа што на Р. Македонија и е потребно повеќе образование за меѓусебно запознавање на припадниците на различните религии.«⁹

На прашањето „Дали е посоодветно доколку на овој процес му претходеше пилот проект?», претставникот на оваа партија го изнесе мислењето дека би било добро доколку на целиот процес му претходи истражување, но

⁷ www.sobranie.com.mk; стенограмски белешки од 36-та седница седмо продолжение, стр. 13

⁸ интервјуто е водено со проф. д-р Горѓи Спасов, член на партијата СДСМ

⁹ Извадок од интервјуто со претставникот на СДСМ

дека тоа секогаш зависи од оној кој го води проектот. „Ако целта е да добиете релевантни податоци - дали тоа е потребно или не е потребно, тогаш ќе се спроведе истражување, меѓутоа, ако целта е воведување тоа ќе се воведе без разлика на резултатите»¹⁰.

Според СДСМ, одлуката за воведување на религиското образование претставува резултат на остварување на предизборната програма на ВМРО-ДПМНЕ.

Во однос на Законот за основно образование, партијата го изнесе мислењето дека нема ништо против предметот Запознавање со религиите, меѓутоа притоа ја истакна и опасноста од злоупотреба на религиското образование. Резултатите од овој проект, според Партијата, многу зависат од тоа како ќе се спроведе проектот. Притоа, тука фокусот на вниманието го насочува кон способноста за образование на образовачите.

Ставот на Партијата е, дека нема да има никакви негативни последици доколку овој процес соодветно се спроведе, сè до оној момент кога учениците ќе се запознаваат со својата и со религиите на другите; што тие значат, какви празници слават, што значат одредени обреди итн; со тоа ќе се надмине недовербата и стравот кој произлегува од непознавањето на едни со други, меѓутоа, доколку ваквото верско образование биде во функција на зајакнување на верата и продлабочување на расколите помеѓу едните и другите верски заедници, тогаш тоа може да нанесе неповратна штета на образованието.

Овој процес, според СДСМ, нема да продуцира нов проблем доколку се спроведе во согласност со неговата намера. За тоа соодветно да се спроведе треба, покрај владините институции, во процесот на евалуацијата да учествуваат и деловите од граѓанскиот сектор.

Според претставникот, СДСМ се залага за секуларна држава, за одвојување на државата од религијата, за слобода на вероисповедта, за слободно дејствување на верските заедници.

Најсоодветен предмет за воведување според структурата на нашето општество, според СДСМ, претставува предметот Социологија на религиите или предложениот Запознавање со религиите, меѓутоа, наведуваат тие, и доколку се воведат само овие предмети, потребна е соодветна едукација на кадрите, како и постојана евалуација.

Што се однесува до собраниската дискусија, според пратеничката Славица Грковска, воведувањето на вакви изборни предмети ќе направи сериозен проблем, поради тоа што ќе направи поделба меѓу учениците. Целта на овој проект, според пратеничката, не оди во прилог на моделите коишто ќе овозможат образованието да биде интегрирачки фактор, туку претставува модел којшто овозможува дезинтегрирање на учениците во основното образование.¹¹

¹⁰ исто

¹¹ www.sobranie.com.mk; стенограмски белешки од 36-та седница петто продолжение, стр. 15

СТАВОВИТЕ НА ПАРТИЈАТА ДПА

Оваа партија, како проблем во општеството го гледа одалечувањето на луѓето од Бога¹². Исто така наведуваат дека, главно, концептот на религијата е за мир, и дека религијата е главниот промотор на моралноста во општеството. Претставникот на Партијата истакна дека, ако сакаме да имаме деца кои ќе бидат морални и ќе ги одбегнуваат општествените аномалии, тогаш ни треба религијата и во образованието и во општеството.

Во врска со прашањето „Дали може да се каже дека одлуката е резултат на остварување на предизборната програма?», од оваа Партија сметаат дека, ако луѓето прават добри работи не претставува проблем дали тоа е предизборна програма или не, најважно е сржта на работата да биде добра.

Според ДПА, веронауката треба да ја предаваат теолози со педагошка формација, затоа што не треба да се пренесува само општествената димензија на религијата.

Како позитивна страна на предметот Веронаука се наведува учењето на религијата, со што ќе се задоволи и внатрешната потреба, а со тоа учениците ќе станат и поспокојни во учењето. Преку овој предмет ќе се разбуди хуманизмот кај учениците и моралната димензија.

Како негативна страна на овој процес, претставникот од оваа партија ја наведува спремноста за држење на ваквата настава, односно спремноста на наставниците за ваков тип на настава.

Според партискиот претставник, воведувањето на веронауката нема да ги оддалечи учениците кои заедно нема да го слушаат овој предмет, затоа што, според него, човекот сега се наоѓа во фаза каде што разликите не се причина за луѓето да се одвојуваат еден од друг.

Како најсоодветен модел за нашето општество, претставникот од оваа партија го наведе предметот Веронаука кој, според него, би требало да биде присутен во текот на целото школување на децата. Потребата ја гледа во воведување барем на еден духовен предмет, покрај сите веќе присутни световни прдмети.

Како најсоодветни предавачи за овој предмет претставникот ги наведува теолозите. Исто така беше наведено дека преку овој предмет би требало да се запознаат и другите религии. Преку овој предмет треба да се навлезе во емоциите на религијата.

¹² интервјуто е водено со проф. д-р Метин Изети

СТАВОВИТЕ НА ДРУГИТЕ ПОЛИТИЧКИ ПАРТИИ ПРЕТСТАВЕНИ
ВО СОБРАНИЕТО НА РМ

Според Јован Лазарев (заменик на министерот за образование и наука во периодот на донесување на Законот за основно образование, припадник на Социјалистичката партија), со законот се дава можност за избор на предмет кој ученикот треба да го слуша. Основна цел, наведува тој, е да се изградат личности кои ќе имаат знаење и вештини со кои ќе се оспособат за активна партиципација во современото општество.

Во својата дискусија во Собранието на Република Македонија, тој исто така изнесе, дека на оваа одлука и претходен процес на истражување. Од текстот на дискусијата може да се извлече заклучок дека причината за ваквата одлука се девијантните појави меѓу младите луѓе кои алармираат дека нешто суштински треба да се преземе во однос на изместеноста на моралните и етички вредности.¹³

Пратеникот од Либералната партија Ристана Лалчевска, во собраниската дискусија се заложи, за воведување на задолжителен предмет Историја на религиите. Преку овој предмет детето ќе добие познавање на сите етички и морални вредности. Според пратеничката, концептот на овој предмет, кој е неконфесионален модел, е многу поприфатлив и од аспект на составот на државата, бидејќи во нашата држава живеат припадници на повеќе религии и би било сосема исправно тие да ги изучуваат различните религии за да можат меѓусебно да се почитуваат.

Според пратеничката Лилјана Поповска (претседател на ДОМ), влезот на верското образование директно во училиштата би можело да значи несогласеност со Уставот во кој државата е дефинирана како секуларна. Од друга страна, пак, пратеничката Поповска наведува дека тоа би можело да внесе раздор и дополнителна делба помеѓу децата од различна вероисповед. Таа исто така наведува дека, изучувањето на историјата и филозофијата на религиите ќе придонесе за духовна надградба и здобивање со поширока култура на граѓаните, како и за меѓусебно поблиско запознавање и почитување на претставниците на различните религии, што ќе води кон поголема кохезија на македонското општество.¹⁴

Свој став во однос на ова прашање изнесе и пратеничката од Либерално-демократската партија Роза Топузовска – Каревска. Според неа, воведувањето на веронауката во голема мера ќе го наруши односот помеѓу државата и одредени верски заедници, притоа наведувајќи дека тоа не оди во насока на градење на добри односи помеѓу самите верски заедници и останатите религи-

¹³ www.sobranie.com.mk; стенограмски белешки од 36-та седница петто продолжение, стр. 4

¹⁴ www.sobranie.com.mk; стенограмски белешки од 36-та седница осмо продолжение, стр. 1

озни групи. Таа, исто така, наведува дека непознавањето на различностите и особеностите на другите води кон непочитување.

Според пратеничката, добро би било учениците кои учат во училиштата каде што има припадници на различни конфесии, на часовите да останат заедно и заедно да го слушаат предметот Запознавање со религиите, запознавајќи ги сите морални вредности коишто ги нудат сите религии. Таа, во продолжение, наведува дека не е добро едните да одат и да ги слушаат предавањата на православните теолози, а другите на теолозите од исламската вероисповед. Исто така, таа истакнува дека моралната димензија е кај сите религии иста и дека е добро да се познаваат сите религии, односно да се извлече она што не учи да се изградиме како позитивни личности.¹⁵

ЗАКЛУЧОК

Од приложеното може накратко да се заклучи дека оправданост од воведување на конфесионален облик на Веронаука гледаат партиите ВМРО-ДПМНЕ, ДПА и СП. За разлика од нив, другите партии оправданост и корисност гледаат само во воведувањето на неконфесионалниот модел.

За споменување е дека постои консензус од сите партии за воведување на неконфесионалниот модел, односно на предметот Запознавање со религиите.

Според изнесеното во интервјуто направено со претставникот од ВМРО-ДПМНЕ, јасно може да се види наклонетоста на оваа партија кон црквата, односно кон значењето на црквата во градењето на културниот систем на македонската држава.

Според погоре искажаните ставови во интервјуата направени со претставниците на политичките партии, како и според изнесените ставови на расправата по измената на Законот за основно образование, може да се заклучи дека, секоја партија има посебен став во однос на ова прашање, и дека партиите може да се поделат во две групи: оние што се поддржувачи на конфесионалниот модел, и оние кои се само за воведување на неконфесионален модел во основното образование.

Во првата група на партии спаѓаат владејачките ВМРО-ДПМНЕ, ДПА и Социјалистичката партија. Тие се за воведување на конфесионалниот модел преку предметот Веронаука. Како позитивен аргумент го истакнуваат изборот на родителите, со што ќе можат да ги насочат своите деца кон сопствената религија. Споменатите партии не гледаат проблем во моментот на

¹⁵ www.sobranie.com.mk; стенограмски белешки од 36-та седница седмо продолжение, стр. 23

поделба на учениците за слушање на оваа настава и, исто така, овој предмет не го гледаат како дезинтегрирачки.

Во втората група на партии се оние кои се само за неконфесионален облик на религиско образование. Во оваа група спаѓаат СДСМ, ДОМ, ЛДП и Либералната партија. Овие партии, во конфесионалниот модел гледаат можност за дополнителен раздор и делба, а како позитивни страни на неконфесионалниот модел ги истакнуваат духовната надградба и здобивањето со поширока култура, како и меѓусебно поблиско запознавање и почитување на припадниците на различните религии, што би водело до поголема кохезија во македонското општество.

Според изнесените ставови на партиите, може да се заклучи дека поголемиот дел од нив (со исклучок на ВМРО-ДПМНЕ, ДПА, СП) се за воведување само на неконфесионалниот модел, бидејќи само преку овој модел можат да го видат процесот на интеграција и запознавање со разликите, што би довело до поголема толеранција и почитување.

Според структурата на нашето општество, партиите од втората група сметаат дека оправдано е само воведувањето на неконфесионалниот модел, претставен преку предметот Запознавање на религиите, Историја на религиите или Компаративни религиски системи.

Користена литература:

Владо Тимовски (2005): Образованието и религијата, соочување со веронауката, Книгоиздателство Феникс

Програма на ВМРО-ДПМНЕ за преродба 2006-2010, преродба во 100 чекори

www.sobranie.com.mk; стенограмски белешки од 36-та седница (петто, шесто, седмо и осмо продолжение)

Реализирани интервјуа со:

проф. д-р Марија Ташева, ВМРО-ДПМНЕ

проф. д-р Ѓорѓи Спасов, СДСМ

проф. д-р Метин Изети, ДПА